

Memorandum van de Vlaamse centrumsteden aan de Vlaamse politieke partijen voor de verkiezingen van 7 juni 2009

Innovatieve en aantrekkelijk steden motor van Vlaamse welvaart

De steden zijn zeker niet langer plekken vol kommer en kwel, zoals ze in het verleden wel eens werden afgeschilderd. De steden zijn voor Vlaanderen een wissel op de toekomst. Eén op vier Vlamingen woont in één van de dertien centrumsteden. Een kwart van de nieuw opgerichte ondernemingen is er gevestigd. Liefst de helft van alle jobs in de kennisintensieve en creatieve sector bevindt zich in de centrumsteden.

Vlaanderen wil tegen 2020 aansluiten bij de topregio's van Europa, die ambitie staat geformuleerd in 'Vlaanderen in actie'. Delors zei al: 'Als de steden falen, faalt Europa'. We kunnen dat zonder meer toepassen op Vlaanderen 'Als de steden falen, faalt Vlaanderen'.

Daarom is het voor de Vlaamse overheid essentieel om te investeren in haar steden en ze tegemoet te treden als partners en medestanders. Dat resulteert in een win-win-situatie voor beide partijen. Als de steden er in slagen met meer slagkracht de maatschappelijke uitdagingen aan te pakken, kan Vlaanderen in één beweging ook haar ambitie waarmaken om aansluiting te vinden bij de topregio's.

Voor de ontwikkeling van een volwaardig Vlaams stedenbeleid vragen de centrumsteden de nieuwe Vlaamse Regering en het nieuwe Vlaamse Parlement:

1. Een resolute keuze van Vlaanderen voor zijn steden door het voeren van een ‘Vlaams Stedenbeleid’
 - de verdere uitvoering van de stadscontracten 2007 – 2012 (addendum collectief stadscontract en individuele stadscontracten)
 - een volwaardig ‘stedenbeleid’ van de integrale nieuwe regering
 - het stimuleren en financieel belonen van actieve samenwerking en interbestuurlijke samenwerking in Brussel
2. Een interne Vlaamse staatshervorming
 - de erkenning van de centrumsteden als autonome politieke besturen door overheveling van Vlaamse bevoegdheidspakketten en de daarbij horende financiële middelen
 - het opteren voor maatwerk en gedifferentieerd beleid
 - het vatten van alle plan- en rapporteringsverplichtingen voor de steden in één geïntegreerd kader en gereduceerd tot het beleids- en beheersrelevante minimum zoals bepaald in het Gemeente- en OCMW-decreet (afschaffen van sectorale plannen)
 - de éénmalige aanlevering van beleidsmatige en financiële verantwoordingsinformatie aan de Vlaamse overheid
 - betere samenwerking en afstemming met de centrumsteden: betere planning van projecten, meer gestructureerde afspraken, gemengde projectteams, gezamenlijke afspraken voor communicatie...
 - de ontkokering van beleid, de bundeling van budgetten en echte administratieve vereenvoudiging
 - de ontwikkeling van structurele overlegplatformen rond prioritaire beleidsthema's
 - het respecteren van de uitkomst van lokale participatieve processen
 - het stimuleren van stadsregionale samenwerking, het onderzoeken op welke beleidsterreinen een geregionaliseerd beleidskader noodzakelijk is en dit te bevorderen tot een regionale ‘kop’ op het stedenbeleid en een financiële bonus op stadsregionaal beleid
3. Een grondige herfinanciering van de centrumsteden
 - het bundelen van sectorale middelen in het Gemeentefonds of Stedenfonds waar het lokale strategische meerjarenplan de basis wordt voor onderhandelingen met de Vlaamse overheid
 - initiatieven op het vlak van fiscaliteit als beleidsinstrument voor versterking van de steden
 - een stijging van het Gemeentefonds met ten minste 10 % bovenop de normale jaarlijkse groei
 - het omvormen van het Stadsvernieuwingsfonds van een ad hoc fonds naar een recurrent fonds waarbij de hoge investeringsinspanningen van steden gekoppeld worden aan een inzet op economische relance
4. Het versterken van de regiefunctie van de steden op vlak van wonen en werken
 - kindvriendelijkheid verhogen wordt een grote uitdaging voor een derde legislatuur Stedenbeleid
 - een positieve benadering en aanpak van de private huurmarkt
 - versterken van de regierol van steden in het woonbeleid conform de Wooncode

- aandacht schenken aan instrumenten die de steden toelaten om een sterk pandenbeleid te voeren
 - een integrale aanpak voor welzijnsgroepen in het woonbeleid waarbij de problematische relatie tussen de beleidsdomeinen wonen en welzijn opgelost wordt
 - een versterking van een eigenstandig arbeidsmarktbeleid in de steden waarbij Vlaanderen tegelijkertijd haar investeringen in opleiding voor de beroepsbevolking in en rond de steden opvoert
5. Maatregelen voor een sterkere positionering van de centrumsteden in Europa.
- het opzetten van een kenniscentrum voor Europese wetgeving (Cf Europa decentraal in Nederland),
 - het installeren van één Vlaams aanspreekpunt voor Europese materies
 - het creëren van een fonds voor voorbereidende kosten verbonden aan deelname van steden als (lead-)partners in Europese projecten
 - middelen vrijmaken voor het ontwikkelen van de specifieke deskundigheid om Europese projecten uit te werken, uit te voeren en op te volgen
 - actieve ondersteuning van de steden bij het participeren in Europese netwerken, het zoeken van interessante benchmarks en het uitbouwen van duurzame samenwerkingsverbanden met Europese topsteden.

De centrumsteden vragen een ‘Vlaams stedenbeleid’

1. De verdere uitvoering van de stadscontracten 2007 – 2012

De centrumsteden vragen van de nieuwe regering een uitdrukkelijk engagement om de afspraken in de stadscontracten 2007 – 2012 (addendum collectief stadscontract en individuele stadscontracten) verder uit te voeren

2. De centrumsteden vragen een ‘stedenbeleid’ van de integrale nieuwe regering .

De voorbije jaren is door de achtereenvolgende bevoegde ministers gestaag aan een stedenbeleid getimmerd. Maar er is geen sprake van een regeringsbreed Vlaams stedenbeleid. De verschillende ministers handelen wat de steden betreft ad hoc en gebaseerd op goodwill. In nieuwe regelgeving, initiatieven, procedures wordt geen echte keuze voor een stedelijk Vlaanderen gemaakt (bv. het decreet Grond- en Pandenbeleid).

3. Stimuleer interbestuurlijke samenwerking in Brussel

In het rijtje van de Vlaamse steden neemt Brussel een aparte positie in. Vlaanderen is bevoegd ‘voor’ en ‘in’ Brussel voor gemeenschapsaangelegenheden maar heeft, inzake stedelijke ontwikkelingen, geen greep op de harde sectoren en op de gewestelijke en gemeentelijke instrumenten. De Vlaamse overheid beschouwt de Vlaamse Gemeenschapscommissie als een partner voor het realiseren van haar doelstellingen in Brussel (o.a. via Stedenfonds). Het ontwikkelen van een Vlaams stedenbeleid moet ook in Brussel een implementatie krijgen waarbij de Vlaamse Gemeenschapscommissie het aanspreekpunt blijft. In termen van effectiviteit en efficiëntie is het echter aangewezen met andere relevante partners en actoren in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en de respectievelijke gemeenten en OCMW’s actief benaderd worden voor het diagnosticeren van ontwikkelingen en het uittekenen van toekomstig beleid. Voor het realiseren van beleidsopties is het aangewezen pistes tot actieve samenwerking te stimuleren en interbestuurlijke samenwerking financieel te belonen.

De centrumsteden vragen dat de Vlaamse overheid dringend werk maakt van een intern Vlaamse staatshervorming

In het kader van de federalisering van de Belgische staat heeft de Vlaamse overheid, op basis van het subsidiariteitsbeginsel, steeds voor meer eigen bevoegdheden geijverd. De centrumsteden stellen vast dat diezelfde Vlaamse overheid het subsidiariteitsbeginsel echter niet consequent toepast in haar eigen binnenlandse organisatie.

1. Erken de centrumsteden als autonome politieke besturen door overheveling van Vlaamse bevoegdheidspakketten en de daarbij horende financiële middelen

De centrumsteden worden op dit ogenblik niet behandeld als autonome politieke besturen, maar als uitvoeringsinstanties van de Vlaamse overheid. De voorbije vijftien jaar heeft de Vlaamse overheid haar bevoegdheden omgezet in tientallen decreten, uitvoeringsbesluiten en richtlijnen waardoor de handelingsvrijheid van de lokale besturen ten gronde werd beperkt. Dit belemmert de oplossing van complexe maatschappelijke vraagstukken die een geïntegreerde, sectoroverschrijdende regie vragen van het lokale niveau.

De centrumsteden vragen de overheveling van Vlaamse bevoegdheidspakketten en de daarbij horende financiële middelen naar de steden (bv. kinderopvang, sociale economie, huisvestingsbeleid, mobiliteitsbeleid en flankerend onderwijsbeleid) zodat een echt stedelijke en stadsregionale aanpak mogelijk wordt. De centrumsteden willen na het aantreden van de regering in een overhedenoverleg het gesprek openen over welke bevoegdheidspakketten prioritair aan de orde zijn voor een overheveling naar het lokale niveau. Dit overhedenoverleg dient zich ook uit te spreken over de wijze waarop taken en bevoegdheden optimaal tussen verschillende niveaus kunnen worden verdeeld.

2. Opteer voor maatwerk en gedifferentieerd beleid

Lokale besturen kennen vele schalen en profielen.

Plattelandsgemeenten, regionale stadjes, de centrumsteden, grootsteden, de residentiële gemeenten in de stadsrand kennen elk hun specifieke opgaven, opportuniteiten en problemen.

Het is ondenkbaar dat Vlaamse blauwdrukken van een uniform beleid in zo een kader werken. De Vlaamse overheid zou zich moeten beperken tot de hoofdlijnen, en moet ruimte laten aan de centrumsteden (en andere lokale besturen) om maatwerk te realiseren op het lokale niveau dat aangepast is aan hun specifieke omstandigheden en behoeften en met inspraak van burgers, bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties. Voldoende lokaal maatwerk is immers een kritische succesfactor voor een effectief en efficiënt beleid.

3. Verminder de sectorale plannings- en rapporteringverplichtingen

De Vlaamse regelgeving kenmerkt zich door een overdreven detailregelgeving op sectoraal niveau. Aan de lokale besturen worden tientallen planningsverplichtingen opgelegd, telkens met eigen rapporteringregels en specifieke sectorale toezichtregels. Hiermee legt de Vlaamse overheid de lokale besturen een te grote verantwoordingsbureaucratie op.

De centrumsteden pleiten voor een radicale planlastenvermindering. Vlaanderen stapt beter af van de grote hoeveelheid sectorale plannen. Alle plan- en rapporteringverplichtingen voor de centrumsteden zijn te vatten in één geïntegreerd kader. Het algemeen zesjarig strategisch meerjarenplan en de externe audit, zoals bepaald in het Gemeente- en OCMW-decreet volstaan hiervoor ruimschoots.

Het zogenaamde SISA-systeem (Single Information – Single Audit) vermindert aanzienlijk de rapporteringslast- en controlelast van de steden aan de hogere overheid en lijkt een interessante aanpak.

4. Meer overleg en afstemming met de centrumsteden door opzetten van structurele overlegplatformen

Een aantal dwingende beleidsvraagstukken vragen een interbestuurlijke en intersectorale aanpak. De recente hervorming van de Vlaamse administratie heeft echter niet voor een ontkokering van het Vlaamse beleid gezorgd. Daarom vragen de centrumsteden de installatie van structurele overlegplatformen waarin de Vlaamse regering en de centrumsteden zich engageren om een gemeenschappelijk beleid te voeren rond een aantal prioritaire thema's. Deze overlegplatformen moeten leiden tot het ontwikkelen van een gemeenschappelijke visie, maar ook tot een betere afstemming bij de implementatie. De centrumsteden menen dat, onder meer, de volgende thema's in aanmerking komen voor een structureel overleg: de profilering van de steden in functie van de internationale profilering van Vlaanderen, Europa (o.a. integratie van de burgers uit de recent toegetreden EU-landen), diversiteit, toenemende armoede en dualisering.

Naast de thematische interbestuurlijke overlegplatformen beklemtonen de centrumsteden ook het belang van een sterker overleg en afstemming bij het ontstaan van nieuwe regelgeving en de uitvoering van Vlaamse projecten die een impact hebben op de centrumsteden. De Vlaamse overheid neemt nog al te vaak initiatieven die het beleid van de centrumsteden doorkruisen, zonder de centrumsteden hierin te kennen. Zowel de Vlaamse overheid als de centrumsteden hebben er alle belang bij om samen te werken en hun werk op elkaar af te stemmen.

5. Respecteer lokale participatieve processen

De centrumsteden zijn rijk aan allerhande bewonersinitiatieven en participatieve processen, zo leren we uit de stadsmonitor 2008. Niet minder dan 60% van de inwoners van de centrumsteden brengen nu al zelf problemen onder de aandacht of steken de handen uit de mouwen. Stedelingen zijn bijzonder gevoelig voor de mogelijkheden van participatie en voor wat het bestuur effectief doet met hun vragen en opmerkingen.

De centrumsteden willen dan ook het belang beklemtonen van goede afspraken tussen de Vlaamse overheid en de centrumsteden over participatietrajecten in projecten. Het is belangrijk dat de Vlaamse overheid zich aansluit bij lokale processen en de resultaten ook laat doorwerken in de eigen beslissingen. De centrumsteden verwijzen naar het werk van de kerngroep Participatie, die het voorbije jaar zocht naar participatiepraktijken die aansluiten bij veranderingen in de stedelijke samenleving. De kerngroep formuleert onder meer beleidsaanbevelingen over de rol van de Vlaamse overheid in het stedelijk participatiebeleid.¹

6. Stimuleer stadsregionale samenwerking

Stadsregionale samenwerking, tussen centrumsteden en de randgemeenten, windt steeds meer aan belang, zo blijkt uit het discussieplatform Stadsregionale samenwerking dat het voorbije half jaar de stadsregionale realiteit in kaart heeft gebracht.² Heel wat problemen laten zich immers niet vatten binnen de bestaande bestuursgrenzen (bv. mobiliteit, ruimtelijke ordening, huisvesting,...).

¹ Hoofdstuk 7 'De rol van de Vlaamse overheid in het stedelijk participatiebeleid' in: De Rynck, F. & Dezeure, K. (2009). Burgerparticipatie in Vlaamse steden. Brugge: Vanden Broele.

² Cabus, P., e.a. (2009). Een sterke stad en een sterke stadsregio. Een verslag van stadsregionale gesprekken.

Waar de kenmerken van het beleidsterrein het vereisen, moet er een stadsregionaal beleidskader kunnen komen. Centrumsteden en hun omliggende gemeenten kunnen hiervoor samenwerkingsverbanden zoeken. De centrumsteden vragen de Vlaamse regering om vrijwillige stadsregionale samenwerkingsverbanden te bevorderen door middel van een financiële bonus voor stadsregionaal beleid.

Een grondige herfinanciering van de Vlaamse centrumsteden

1. Bundelen van middelen in Stedenfonds

De werkwijze en verworvenheden van het Stedenfonds moet de referentie worden voor de nieuwe samenwerking en verhoudingen. We moeten doorgaan op de weg van de bestuurlijke vernieuwing die het stedenbeleid heeft blootgelegd. Maar dat kan alleen als de Vlaamse overheid breekt met oude gewoonten, vormen en gedachten.

1.1. Bundelen van sectorale middelen in Stedenfonds

In Nederland brengt de Commissie Brinkman 133 sectorale geldstromen terug tot vier ³

Onze Noorderburen gaven alvast het goede voorbeeld. In het rapport 'Anders gestuurd, beter bestuurd' adviseerde de Commissie Brinkman de Nederlandse Rijksoverheid het aantal specifieke geldstromen naar decentrale overheden drastisch te verminderen⁴. Ze raadde het Nederlandse Kabinet aan om specifieke subsidiestromen ofwel op te heffen omdat ze aan hun natuurlijke beleidseinde zijn gekomen, ofwel over te hevelen naar algemene middelen om vrijere beleidskeuzen mogelijk te maken, ofwel af te kopen omdat hun administratieve verwerking te veel energie kost, ofwel te laten bestaan omdat ze nog zeer onderscheidende betekenis hebben.

Een deel van de subsidiestromen werden overgeheveld naar het Gemeentefonds, een deel van de middelen wordt gebundeld in Brededoelstromen (stedenfondsslike). Deze fondsen zijn een tussenvorm tussen een specifieke sectorale geldstroom en het Gemeentefonds. Brededoelstromen hebben betrekking op een meestal substantieel bedrag. Ze beslaan een complex (interdepartementaal) beleidsterrein. Ze gaan zo verkokering binnen de rijksdienst tegen.

Verder werd de verantwoordingssystematiek vereenvoudigd. Er werd meer ruimte gecreëerd voor maatwerk voor steden. Ministers en departementen werden gevraagd los te komen van het afzonderlijk belang en meer te investeren in het geheel.

Een analoge oefening zou ook voor Vlaanderen een oplossing zijn. Subsidies zouden daarvoor toegevoegd kunnen worden aan het Gemeentefonds of aan het Stedenfonds.

In het laatste geval worden de middelen op het huidige peil gehouden en aangevuld met sectorale middelen. Ook de middelen van het federale grootstedenbeleid zouden kunnen toegevoegd worden aan de trekkingsrechten van de betrokken steden in het Stedenfonds.

Sturingsprincipes daarbij zouden kunnen zijn:

- integrale karakter van het gemeentelijk beleid
- sturing op hoofdlijnen vanwege Vlaanderen
- ontkokering van het beleid op Vlaams niveau

³ Gemeentefonds en 3 Brededoelstromen (Economie – Fysiek en Sociale Integratie).

⁴ Het was zelfs wenselijk om het aantal subsidiestromen van 155 naar 22 terug te brengen, zo stelde de Commissie Brinkman in haar rapport. Ondertussen werden al 133 sectorale geldstromen gebundeld in het Gemeentefonds en de drie Brededoelstromen. Vandaag zijn 3 reductiegolven achter de rug en staat de teller op nog 38 resterende subsidiestromen.

- bundeling en ontschotting van geldstromen: verschuiving van specifieke, sectorgericht subsidies en toelagen naar Stedenfonds of Gemeentefonds.
- maatwerk
- lokale regie door steden
- legislatuurbreed
- een onderhandelde overeenkomst met duidelijke, bindende resultaatafspraken en evaluatie. De lokale overheden leggen verantwoording af over de gerealiseerde resultaten en zijn hierop afrekenbaar
- geïntegreerde programma's en projecten

1.2. Lokale strategische meerjarenplan basis voor de afspraken

Basis voor de onderhandelingen zijn het legislatuurbreed lokaal strategisch meerjarenplan. De keuzes die daarin gemaakt worden vormen de basis voor een overeenkomst tussen steden en de Vlaamse overheid: waarvoor worden de beschikbare middelen ingezet en welke resultaten staan er tegenover.

2. Fiscaliteit als beleidsinstrument voor versterking van de steden

De stadsvlucht heeft de stedelijke fiscaliteit in het verleden onder druk gezet. De Aanvullende Personenbelasting (APB) en de opcentiemen op de onroerende voorheffing (OOV) vormen zowat 80% van de fiscale inkomsten van de steden. De recente ommekeer in de stadsvlucht kan een oplossing bieden en het fiscale draagvlak van de steden helpen vergroten. Toch blijft vandaag het aandeel van de hogere inkomenscategorieën in hun fiscale inkomsten structureel te laag.

Voor de centrumsteden is het van belang om iets te doen aan de scheefgetrokken verhouding tussen de OV en de OOV, ten gevolge van het uitblijven van de perequatie van het KI. Deze scheeftrekking zet een rem op de aankoop en renovatie van panden in de stedelijke centra. De steden dringen er bij de Vlaamse overheid op aan om hiervoor een oplossing te zoeken. Er zijn verschillende alternatieven, onder andere een nieuwe perequatie door de federale overheid, een nieuwe Vlaamse grondslag voor de OV, de mogelijkheid tot binnengemeentelijke differentiatie of kortingen op de registratierechten.

3. Stijging van het Gemeentefonds met ten minste 10% bovenop de normale jaarlijkse groei

Structureel zijn de financiën van de meeste Vlaamse gemeenten niet in evenwicht. Diverse studies van Dexia wezen al uit dat de uitgaven sneller stijgen dan de ontvangsten. Toch blijven de meeste besturen voorlopig nog (net) uit de rode cijfers, vooral ten gevolge van een aantal (eenmalige) meevallers door de gedeeltelijke verkoop van financiële activa (Dexia, Electrabel en Suez, Telenet, ...), de herstructurering van het Gemeentefonds vanaf 2003 en de schuldovertnameoperatie a rato van 100 euro/inwoner in 2008. Door een aantal nieuwe uitdagingen staan de lokale financiën er echter niet goed voor.

Aan uitgavenzijde:

- De substantiële stijging van de personeelskosten. Dat heeft te maken met:
 - De verwachte sterke toename van de werkgeversbijdragen voor pensioenen voor de statutairen van 20 tot 27% vandaag naar 50% en meer de komende jaren;
 - De opbouw van een tweede pensioenpijler voor contractanten door een werkgeversbijdrage van minimaal 2% vanaf 2010;
 - Andere onderdelen van diverse sectorale akkoorden (volwaardig vakantiegeld, opstap richting volledige eindejaarspremie, ...);
 - De niet-indexering van de gescopremies, waardoor de besturen zelf een steeds groter deel moeten financieren.

- De enorme investeringen waar lokale besturen nog voor staan op diverse terreinen:
 - Waterzuivering (Europese richtlijn oppervlaktewater)
 - Infrastructuur voor ouderen
- De hogere kosten voor schuldfinanciering door de fors gestegen bancaire marges.
- De impact van de economische recessie op de mate waarin mensen een beroep doen op het OCMW.

Aan ontvangstenzijde:

- De zware terugval van de dividenden:
 - Een verlies van 350 miljoen aan energiedividenden door de liberalisering werd door Vlaanderen slechts voor ca. 110 miljoen euro gecompenseerd
 - Het verlies in 2009 en mogelijk ook in 2010 en later van de dividenden Gemeentelijke Holding en Dexia (ruim 50 miljoen euro/jaar)
- De blijvende vervennootschappelijking waardoor gemeentelijke belastingontvangsten Verdwijnen
- De impact van de economische recessie op de inkomsten uit de aanvullende personenbelasting en de opcentiemen onroerende voorheffing

Een grondige herfinanciering van de lokale besturen door een stijging van het Gemeentefonds met ten minste 10% bovenop de normale jaarlijkse groei is nodig om de steden noodzakelijke financiële ademruimte te geven.

4. Relance

De lokale sector is in ons land goed voor ca. 50% van de overheidsinvesteringen. Met andere woorden, maatregelen voor economische relance verlopen het best ook via de lokale sector. Maar wanneer een gemeente of OCMW onvoldoende zekerheid heeft over haar toekomstige financiële toestand, sneuvelen die investeringen ook het eerst (of worden ze uitgesteld). Ze spelen op zeker. De Zweedse regering maakt bijvoorbeeld de komende drie jaar 17 miljard kronen (2,2 miljard euro) vrij voor steun aan de lokale besturen, die net als in Vlaanderen een cruciale rol spelen in de Zweedse economie.

Specifieke maatregelen met het oog op hogere investeringsinspanningen van lokale besturen (cf. de nood aan economische relance op zeer korte termijn):

- Een tweede schuldovername
- specifiek voor de steden een recurrent stadsvernieuwingsfonds als rechtstreeks relance-instrument. In de meeste Vlaamse steden lopen vandaag stadsprojecten. De Vlaamse Regering had met drie (ad hoc) projectoproepen voor stadsprojecten in de voorbije 10 jaar een dubbelslag voor ogen: enerzijds stadskankers aanpakken en projecten opwaarderen tot heuse stadsvernieuwingsprojecten, anderzijds de privésector aanzetten tot meer investeringen in de stad. Omdat het onzeker bleef of de Vlaamse overheid een nieuwe oproep zou lanceren, dienden de steden beperkte hetzij nog onrijpe projecten in 'om de boot niet te missen'. Een jaarlijks terugkerende mogelijkheid om projecten in te dienen, zou daaraan verhelpen. Het zou meteen ook meer investeringen meebrengen, goed voor de economische relance
- Een verhoging van de middelen die Vlaanderen vandaag al uittrekt voor investeringen van lokale besturen (rioleringen, scholenbouw, ...), gekoppeld aan een snellere uitbetaling en een vereenvoudiging van de procedures
- Een grondige sanering en integratie van de vele procedures (aanvragen, vergunningen, overleg, beslissingen op andere niveaus, ...) waardoor investeringen van lokale besturen vaak op de lange baan geschoven worden. Alle overheden moeten mee streven naar snellere procedures door vereenvoudiging.

De stad als aangename woon- en werkomgeving

1. Kindvriendelijkheid verhogen een grote uitdaging voor een derde legislatuur stedenbeleid

Eerdere stadsmonitors wezen uit dat de stadsvlucht van de jaren 90 is gestopt. Het aantal inwoners neemt toe, vooral dankzij een positief migratiesaldo en een geboorteoverschot. Jonge, vooral sociaal-economisch sterkere gezinnen, trekken echter nog altijd uit de stad weg. De stadsmonitor geeft aan dat er nog iets schort aan de kindvriendelijkheid van onze steden. Slechts de helft van de stadsbewoners is tevreden over de voorzieningen voor kinderen en jongeren in de buurt. Ook de tevredenheid over kinderopvang in de buurt scoort laag: slechts 1 op 2 inwoners vindt dat er voldoende is. (Wel zijn er grote verschillen tussen de centrumsteden).

Het aansporen van jonge gezinnen om zich te vestigen in de stad of er te blijven wonen, moet een stedelijke beleidsprioriteit blijven. Maar het volstaat niet om de woningen betaalbaarder te maken. Ook de woonomgeving moet verbeterd worden, en daarbij de kind- en gezinsvriendelijkheid. Er moet in de toekomst daarom ook fors geïnvesteerd worden in meer kinderopvang, betere verkeersveiligheid, meer groen en een betere toegang tot sport- speel- en vrijetijdsactiviteiten (niet alleen kwantitatief, maar vooral kwalitatief. Er bestaat immers een grote kloof tussen het objectief gemeten aanbod aan voorzieningen voor kinderen en jongeren en de graad van tevredenheid erover).

2. Een gediversifieerd en kwalitatief stedelijk woonaanbod

In hun inspanning om de stadsvlucht te keren, hebben de centrumsteden het woonbeleid hoog op de beleidsagenda geplaatst. Een sterk woonbeleid is een cruciaal om een goede (socio-economische) mix van inwoners te kunnen trekken. De centrumsteden hebben de afgelopen jaren veel geïnvesteerd in hun woonbeleid, maar botsen nog op een aantal grenzen.

2.1. Een positieve benadering en aanpak van de private huurmarkt

Vlaanderen is vandaag terecht trots op zijn hoge percentage eigenaars, meer dan 75%. De steden vertonen op dit vlak een atypisch beeld: in de grote steden Gent en Antwerpen huurt maar liefst 50% van de inwoners. Ook in de andere centrumsteden ligt het aantal huurders boven het Vlaamse gemiddelde. De private huurwoningen vormen in de centrumsteden maar liefst 31% van het woonaanbod.

Daarom pleiten de centrumsteden voor een positieve benadering en aanpak van de private huurmarkt. De problemen op de huurmarkt zijn complex, zowel aan de aanbodzijde (ondermeer het relatief laag rendement, de grote versnippering met veel (kleine) verhuurders, de afname van het aanbod) als aan de vraagzijde (ondermeer de zwakkere sociaal-economische positie van huurders tegenover eigenaars). Dit heeft op zijn beurt een weerslag op de kwaliteit van de huurwoningen. Daarom vragen de centrumsteden van de Vlaamse overheid een gecombineerde aanpak, zowel aan de vraagzijde als aan de aanbodzijde.

Aan de vraagzijde pleiten de centrumsteden voor een hervorming van het bestaande systeem van huursubsidies. Een huursubsidie heeft een groter potentieel dan de 'verhuissubsidie' van vandaag. Een hervorming van het systeem kan ertoe kan bijdragen dat meer mensen een kwalitatief goede huurwoning vinden.

Aan de aanbodzijde vragen de centrumsteden een mix van instrumenten, waaronder concreet een schaalvergroting van de SVK's, de uitbreiding van een aantal premies (bv. renovatiepremie) naar verhuurders en nieuwe financieringsmechanismen die het aanbod kunnen vergroten.

Er zijn volgens de centrumsteden belangrijke randvoorwaarden: de opbouw van (beleids)informatie over de private huurmarkt en bewaking van de kwaliteit van de huurwoningen.

2.2. Steden als regisseur van het woonbeleid

De lokale besturen worden in de Wooncode wel aangeduid als regisseur van het woonbeleid, maar in praktijk hebben ze hier weinig instrumenten voor. Zeker op het vlak van sociale huisvesting is dat het geval. De centrumsteden vragen duidelijke middelen en verantwoordelijkheden om daadwerkelijk te kunnen optreden als regisseur van het (sociale) woonbeleid. Een interessante testcase zijn de proefprojecten voor enveloppefinanciering uit het stadscontract. De centrumsteden vragen het uitdrukkelijk engagement van de nieuwe Vlaamse regering om deze proefprojecten maximaal te ondersteunen en uit te voeren.

2.3. Een stedelijk grond- en pandenbeleid

De centrumsteden kijken met gemengde gevoelens naar het decreet Grond- en Pandenbeleid. Enerzijds biedt het decreet de mogelijkheid om in grote woonprojecten een voldoende aantal sociale en bescheiden woningen te realiseren. De gemeenten uit het buitengebied moeten hun verantwoordelijkheid opnemen inzake sociale woningbouw. Anderzijds stellen de centrumsteden vast dat het decreet vooral een grondenbeleid betreft, een stimulans om de woonuitbreidingsgebieden in de buitengebieden aan te snijden. Het bevat het gevaar dat de steden de doelgroep mislopen die net interessant is om in de stad een gunstige sociale mix te creëren.

Daarom dringen de steden er op aan om in de nieuwe legislatuur voldoende aandacht te schenken aan instrumenten die de steden toelaten om een sterk pandenbeleid te voeren.

2.4. Een integrale aanpak voor welzijnsdoelgroepen in het woonbeleid

De centrumsteden ervaren moeilijkheden bij de financiering van woongelegenheid voor welzijnsdoelgroepen. De verkokering op het niveau van de Vlaamse overheid verhindert een integrale aanpak op het lokale niveau. De centrumsteden vragen van de Vlaamse overheid om de problematische relatie tussen de beleidsdomeinen wonen en welzijn effectief aan te pakken.

3. Steden als duurzame, creatieve en ondernemende polen

Vlaanderen handhaaft zich op de ladder van Europese topregio 's, maar maakt niet echt vooruitgang, zo blijkt uit de benchmark 'Vlaanderen vergeleken 2008' van de studiedienst van de Vlaamse regering. Algemeen wordt aangenomen dat creativiteit, innovatie en ondernemerschap nog meer economisch centraal moeten komen te staan. In de verdere evolutie naar een mondiale (poli)centrische netwerkeconomie die draait rond kennis, is voor de steden een belangrijke rol weggelegd. Als duurzame, creatieve en ondernemende polen moeten zij de motor vormen van de Vlaamse welvaart.

1.1. Steden vormen een positief klimaat voor creatieve en kennisintensieve sectoren

Het aandeel werknemers en ondernemers in de kennisintensieve en creatieve sector is een belangrijke graadmeter. Het weerspiegelt het innovatief vermogen van een economie, de mate waarin die nieuwe producten en diensten creëert en investeert in zijn toekomstige groei. De laatste jaren groeiden de kennisintensieve en creatieve sectoren reeds het sterkst, in het bijzonder in de steden. Ongeveer de helft van de Vlaamse jobs in kennisintensieve en creatieve sectoren situeert zich in de dertien centrumsteden. Steden vormen een gunstige omgeving waarin (jong) creatief talent gedijt en onderneemt. In de steden kiemt en groeit de Vlaamse economie van de toekomst. Daarom is het van belang om te blijven investeren in de steden als aantrekkingspolen voor de creatieve economie.

1.2. De steden bieden opportuniteiten voor duurzame ontwikkeling

De Vlaamse centrumsteden worden geconfronteerd met een aantal uitdagingen. Ondermeer vervuiling, verkeerscongestie en schaarste aan ruimte zijn kenmerkend voor verstedelijkte gebieden. Toch bezitten net de steden de komende jaren het grootste potentieel voor duurzame ontwikkeling. Denk hierbij aan concepten als ‘smart cities’, waarbij het potentieel aan grote dakoppervlakte bijvoorbeeld ten volle benut wordt om zonenergie te creëren en ‘energieonafhankelijke zones’ te worden. Ook op het vlak van duurzame mobiliteit vormen de steden interessante proeftuinen. Om hun bereikbaarheid te verzekeren zullen ze in de toekomst nog meer op multimodaal vervoer moeten inzetten (combinaties van openbaar en privé-vervoer). Als Vlaanderen wil inzetten op duurzaamheid, zal het vooral moeten inzetten op de steden.

1.3. De steden herbergen een groot aanbod aan arbeidsplaatsen, maar de allocatie is een uitdaging

De centrumsteden bieden unieke kansen op het vlak van tewerkstelling. De banengroei overtreft in zowat elke centrumstad ruimschoots de toename van het aantal werkende inwoners. De steden creëren door hun centrumfunctie niet enkel werkgelegenheid voor de eigen bevolking, maar ook voor de inwoners uit de omliggende gemeenten. Toch blijven ze kampen met een hoge werkloosheid. Het probleem is niet het gebrek aan banen, maar de toeleiding van werknemers naar de gecreëerde banen en het gebrek aan geschikte banen. In het bijzonder in de steden moet de integratie van kansengroepen op de arbeidsmarkt aandacht krijgen. Laaggeschoolden en migranten zijn er namelijk sterker vertegenwoordigd dan elders.

Een interessante mogelijkheid ligt in de verdere uitbouw van de zorgeconomie. Kansengroepen kunnen zo immers beter geactiveerd worden. Bovendien kunnen de centrumsteden op die manier een belangrijke rol spelen in de opvang van de vergrijzing die de komende jaren doorzet.

De initiatieven van de laatste jaren bleven vaak te projectmatig en geïsoleerd, ze raakten niet verankerd in de globale beleidsdoelstellingen van de steden. We pleiten daarom voor de versterking van een eigenstandig arbeidsmarktbeleid in de steden. Vlaanderen moet tegelijk haar investeringen opvoeren in opleiding voor beroepsbevolking in en rond de steden.

Samen met de centrumsteden sterker in Europa

Wil Vlaanderen samen met haar lokale besturen sterker staan in Europa, dan is er nood aan drastische maatregelen om de Vlaamse centrumsteden sterker te positioneren in Europa. De Vlaamse centrumsteden fungeren hierbij als piloten voor alle Vlaamse steden en gemeenten.

1. Verbeteren van afstemming stedelijk beleid - Vlaams beleid - Europees Beleid

Net als Vlaanderen worden de centrumsteden dagelijks geconfronteerd met de invloed van het Europese beleid. Eerst en vooral beschikken de centrumsteden over onvoldoende capaciteit om maximaal te anticiperen op de Europese regelgeving. Vlaanderen moet werk maken van een kenniscentrum voor Europese wetgeving naar het model van het Nederlandse agentschap 'Europa decentraal' waar (alle) lokale besturen terecht kunnen voor vragen over de impact van Europese regelgeving. Daarnaast vragen de centrumsteden ook één Vlaams aanspreekpunt voor Europese materies, bvb. bij Europese projecten en programma's. Alle contactpunten voor Europese programma's zijn vandaag verspreid over de Vlaamse ministeries. Dat maakt het voor de steden moeilijk om de juiste informatie en programma's te vinden. Daardoor gaan er opportuniteiten verloren.

2. Ondersteunen van de centrumsteden om Europese opportuniteiten te benutten

Europa beklemtoont via haar projecten en programma's het belang van lokale overheden, in het bijzonder steden.

De Vlaamse steden daarentegen missen de capaciteit en de middelen om deze opportuniteiten optimaal te benutten. In andere Europese landen (NL, UK) springen nationale en regionale overheden hun lokale besturen bij. Ze zijn ervan overtuigd dat ze er zelf sterker van worden.

De Vlaamse overheid moet werk maken van een fonds om de voorbereidende kosten van deelname van steden als (lead-)partners aan Europese projecten te helpen dekken. Daarnaast moet de Vlaamse overheid middelen vrijmaken om de specifieke Europese deskundigheid op te bouwen, nodig om Europese projecten uit te werken, uit te voeren en op te volgen (bvb. naar model van het 'Service Bureau Europa' in Nederland).

3. Versterken van kennisuitwisseling met andere Europese topsteden

Vlaanderen wil zich tegen 2020 opnieuw kunnen meten met de Europese topregio's. Dit impliceert dat de Vlaamse centrumsteden zich moeten kunnen meten met vergelijkbare Europese topsteden. Vlaanderen heeft baat bij sterke steden die leren van Europese topsteden. De Vlaamse overheid heeft de voorbije jaren voorzichtige eerste stappen gezet in het bevorderen van kennisuitwisseling tussen Europese steden (via het European Urban Knowledge Network (EUKN)). Maar deze initiatieven bleven eerder passief. De centrumsteden hebben nood aan actieve ondersteuning bij hun participatie aan Europese netwerken, bij het zoeken naar interessante benchmarks, bij het uitbouwen van duurzame samenwerkingsverbanden met Europese topsteden.